

Født for tidlig

Hvordan går det som ung voksen?

Kari Risnes

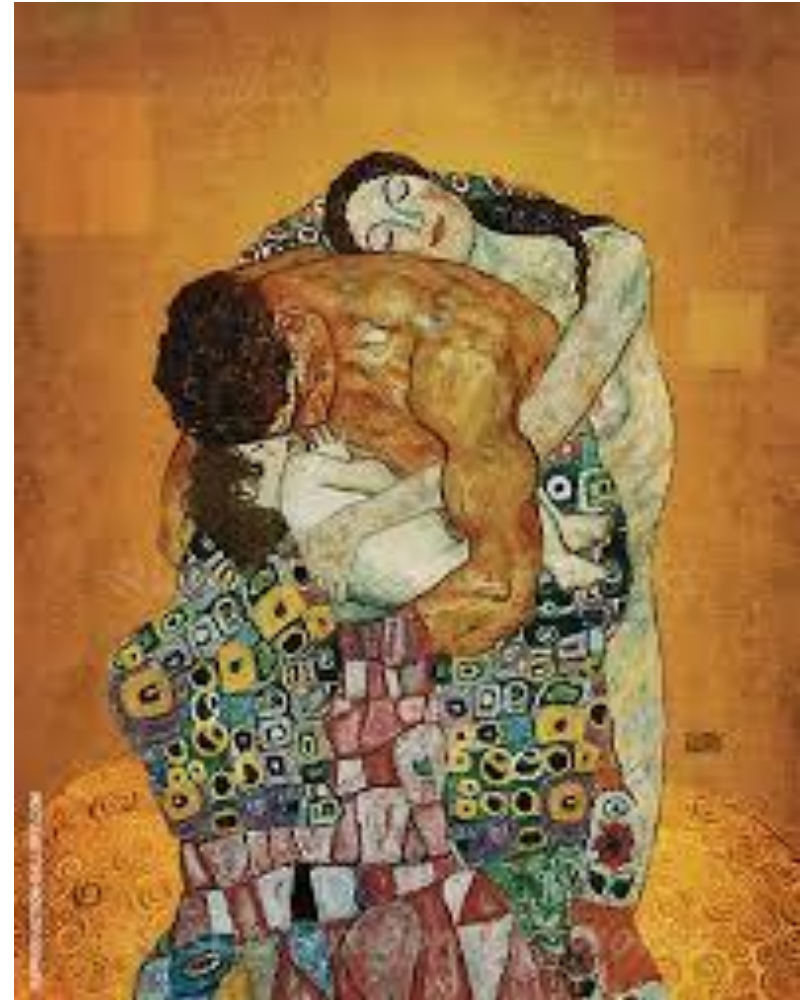
Professor og overlege NTNU//St Olavs Hospital

Født for tidlig: livsløpsperspektivet

I dag vil jeg snakke om:

- Alle har sin unike historie
- Behandling og overlevelse: endring over tid
- Kroniske sykdommer (hjerte, lunge, diabetes)
- Psykisk helse
- RECAP (EU prosjekt):
 - Research on European Children and Adults born Preterm

Gustav Klimt «Family Embrace»

Sårbarhet tidlig i livet

- Tidlig i livet er mennesket spesielt sårbart for ytre påvirkninger
- Eksempler er ernæring, stress eller sykdom under svangerskap, for tidlig fødsel og tidlige sosiale og familiemessige forhold

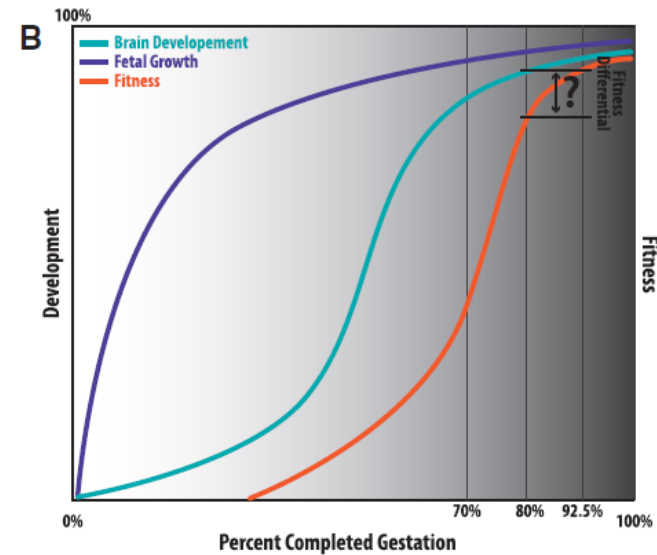
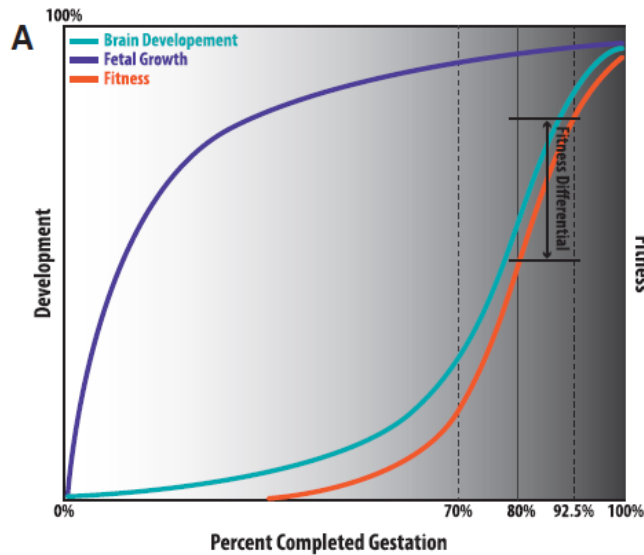
- Kan påvirke hvordan både kroppen og hjernen reagerer og utvikler seg, og dette kan komme til uttrykk som sykdom eller nedsatt funksjon – både tidlig i livet men også flere tiår senere

Mennesket er ekstra sårbart i sene stadier av svangerskapet

Phillips *et al.*

Evolution, Medicine, and Public Health

Hver og en bærer en egen historie: ulike styrker og sårbarhet

- Svangerskapet
- Hvor mye for tidlig, veksthemmet?
- Nyfødtp perioden: behandling og komplikasjoner
- Genene
- Oppvekstvilkår
- Livsstil

Forekomst av ulike svangerskapslengder

- Preterm, før fullgatte 37 uker:
- ca 5 % av alle fødte i Norge/Norden

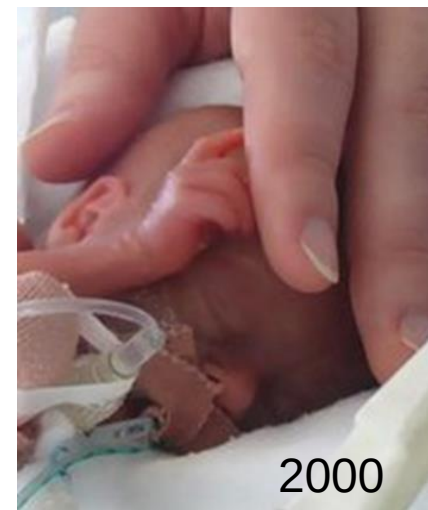
Ekstrem preterm (<28): 0.2%

Very Preterm (28-31): 0.3-0.4 %

Moderat preterm (32-33): 0.6 %

Late preterm (34-36): ca 3.5 %

Behandling har endret seg mye

Start of neonatology

1950

1960

1970

1980

1990

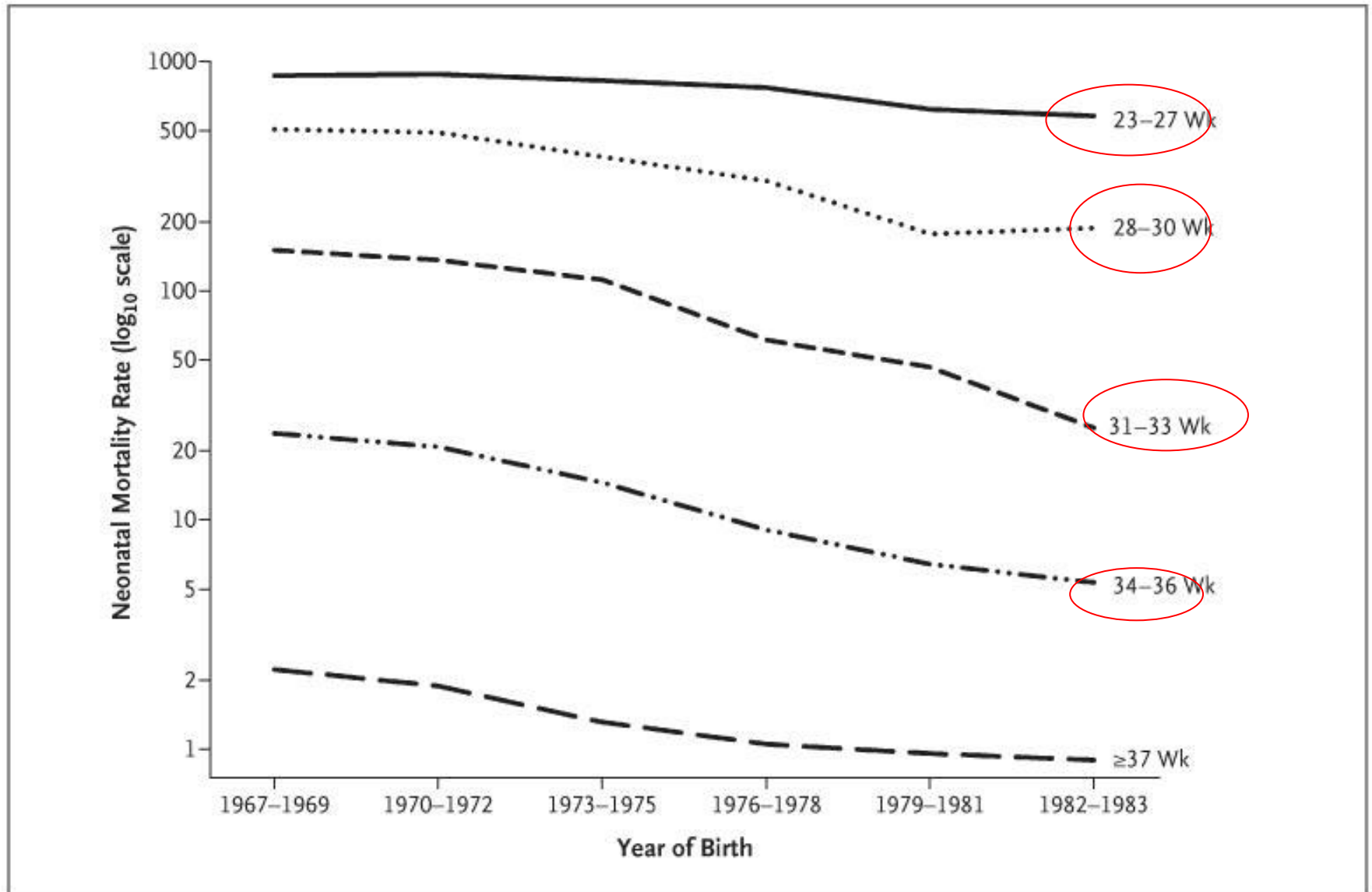
2000

1950 nyfødtavdelinger, men
mange skadelige
behandlinger
100% oxygen, mye
steroider, medikamenter

CPAP
Respiratorer
Prenatal steroider
Familie sentrert behandling

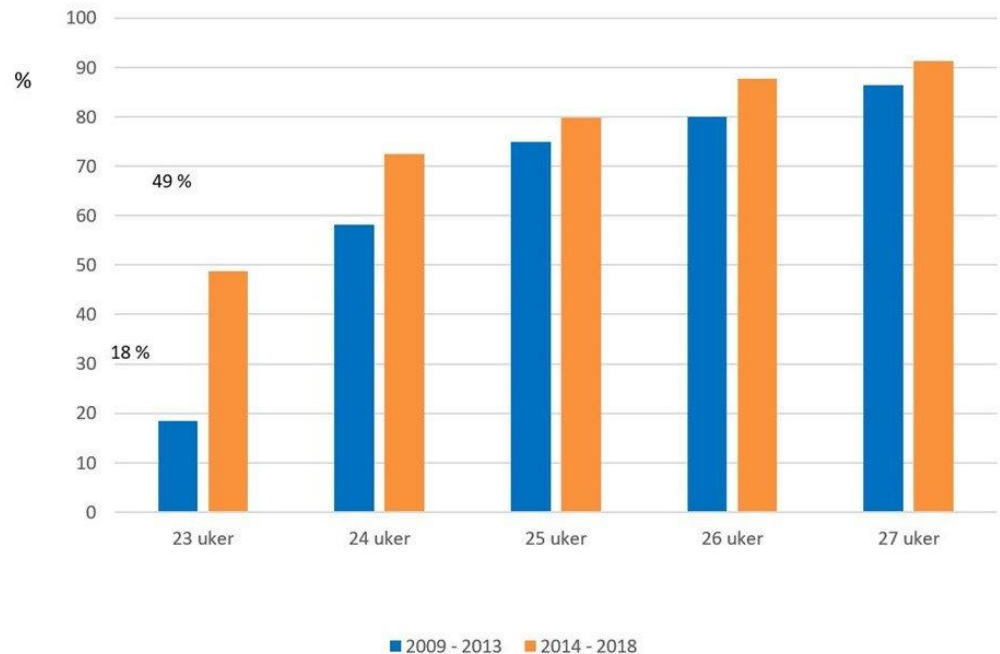
Surfaktant
Økt overlevelse
for <1000g

Norge: Overlevelse i nyfødtpperioden, født <1983

Økt overlevelse for ekstremt premature

Bedre/økt overlevelse etter for
tidlig fødsel er blant de største
fremskrittene i moderne medisin

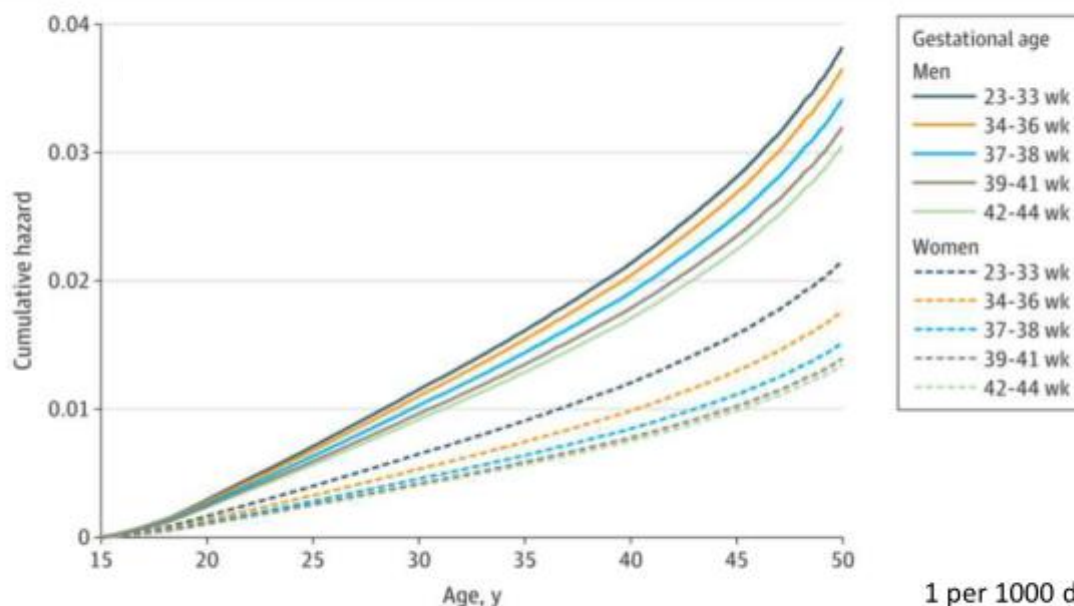

MFR 2019. Norge. Andel overlevelse til 1 år av levende fødte

Kronisk sykdom som voksen hos premature: vanskelig forskning

Sykdommen
oppstår når voksen.
De fleste født
prematurt er <50 år
(født etter 1970)

Dødelighet i Norge og Sverige (født etter ca 1970)

1 per 1000 dør per år ved 30 år
2 per 1000 dør per år ved 50 år

Vanligste dødsårsaker: Ulykker, selvmord, deretter kronisk sykdom inkludert kreft

Dødelighet av kronisk sykdom hos voksne i Norge og Sverige

Table. Associations Between Categories of Gestational Age at Birth and Specific Causes of NCD Deaths, Norwegian and Swedish Data

Cause of death by gestational age, wk ^a	Combined	
	Deaths/total No.	aHR (95% CI) ^b
Diabetes		
23-36	43/255 266	1.98 (1.44-2.73)
37-38	94/744 968	1.60 (1.27-2.02)
39-41	286/3 174 798	1 [Reference]
42-44	60/481 322	1.08 (0.81-1.43)
Chronic lung diseases		
23-36	17/255 266	2.28 (1.36-3.82)
37-38	22/744 968	1.10 (0.69-1.75)
39-41	101/3 174 798	1 [Reference]
42-44	15/481 322	0.74 (0.43-1.27)
Stroke		
23-36	27/255 266	1.21 (0.81-1.79)
37-38	48/744 968	0.80 (0.59-1.08)
39-41	306/3 174 798	1 [Reference]
42-44	60/481 322	0.97 (0.73-1.28)
Other CVD		
23-36	157/255 266	1.55 (1.31-1.83)
37-38	349/744 968	1.24 (1.10-1.39)
39-41	1351/3 174 798	1 [Reference]
42-44	264/481 322	1.06 (0.93-1.21)

Risikoen for å dø av hjertesykdom, kronisk lungesykdom og diabetes i voksen alder var dobbelt så høy for tidligfødte som for befolkningen ellers. Selv de som ble født bare to- tre uker før termin har noe økt risiko.

«prematuritet er en faktor vi må ta med når vi skal vurdere risiko, slik vi gjør det med familiehistorie med hjertesykdom, overvekt og røyking»

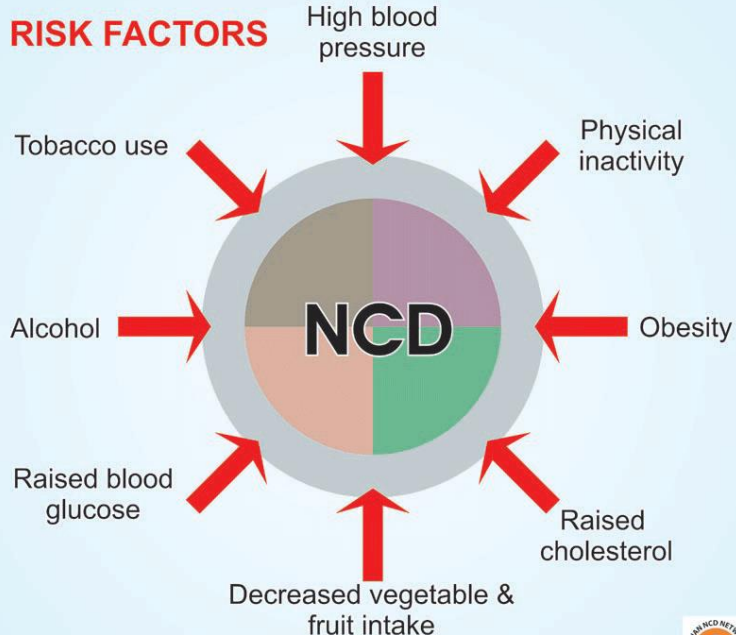
Kronisk sykdom: beskyttende faktorer og risikofaktorer

NON COMMUNICABLE DISEASES (NCDs)

NON COMMUNICABLE DISEASES INCLUDE

- Cardiovascular disease (CVD)
- Diabetes Mellitus (DM)
- Chronic obstructive pulmonary disease (COPD)
- Cancer

RISK FACTORS

Økt risiko hos premature: Blodtrykk, kolesterol, blodsukker

Kan påvirkes:

Livsstil: fysisk aktivitet, røyk, alkohol, kosthold

Forebygging hos risikoindivider

Prematuritet og psykisk helse

Studier på ungdom viser økt sårbarhet hos premature:

- ADHD

- Angst

- Depresjon

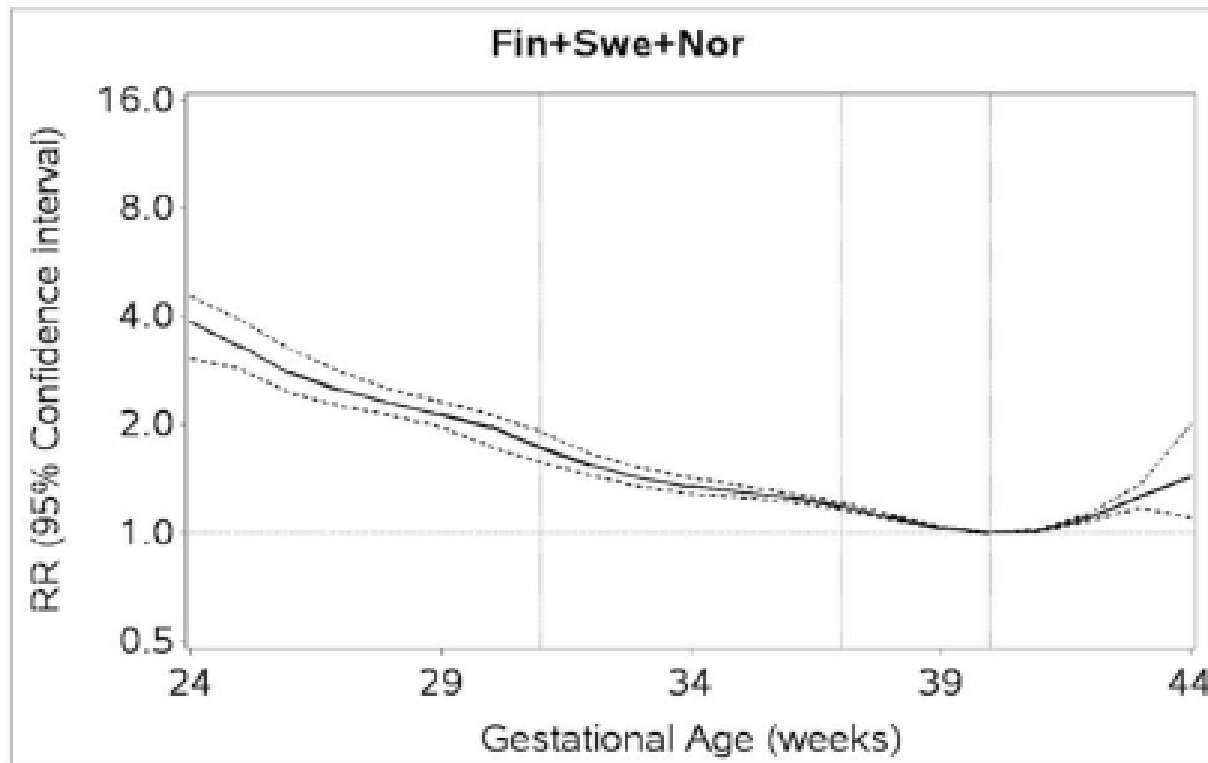
- Tilbaketrukkenhet

- Sosiale utfordringer/Autisme

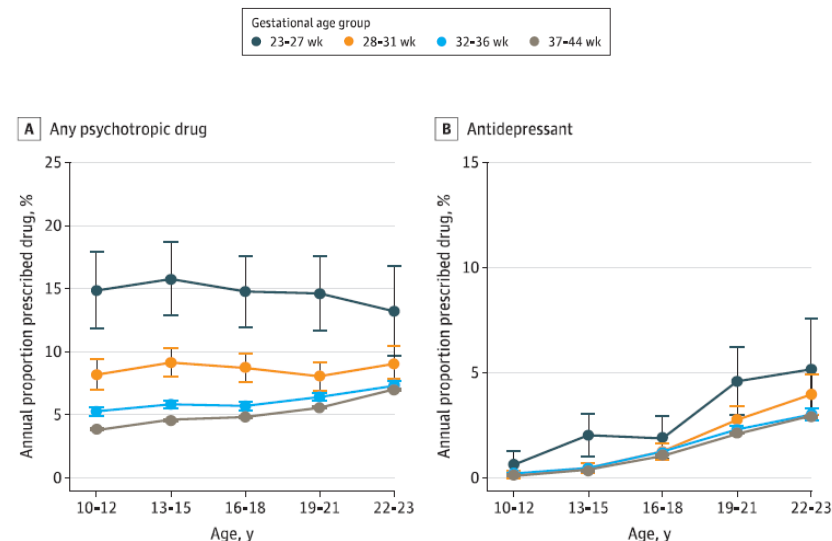
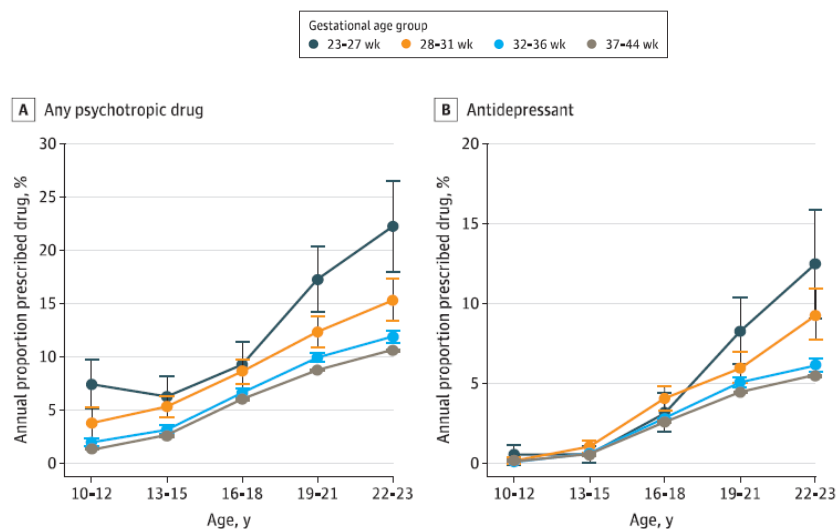
Typer psykiske symptomer kan endre seg med alder

Svangerskapslengde og autisme-spekterdiagnoser (ASD)

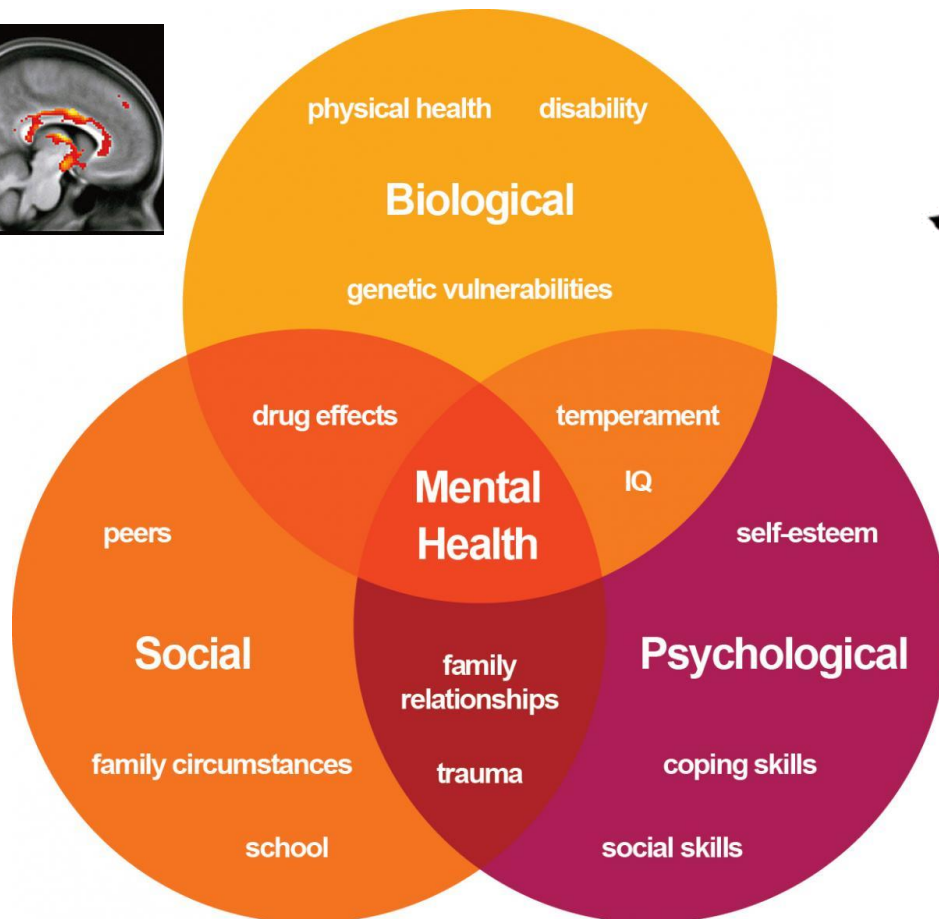
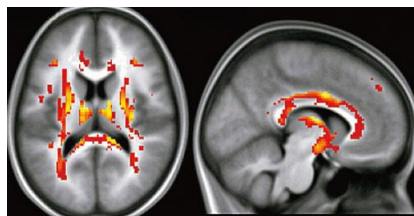
Svangerskapslengde og bruk av psykotrope medikamenter i ungdom og ung voksen alder, Norge

Barn, ungdom og unge voksne som er født prematurt, får i større grad enn sine jevnaldrende skrevet ut medisin mot psykiske plager (psykofarmaka), som medikamenter for ADHD, depresjon, søvnplager, angst og psykotiske lidelse

<https://www.ntnu.no/blogger/helse/nb/premature-trenger-god-oppfolging-av-psykisk-helse-i-oppveksten/>

Både sårbarhet og beskyttende faktorer påvirker psykisk helse

Hele spekteret av svangerskapslengde påvirker sårbarhet for psykisk og fysisk helse fra fødsel og gjennom livet

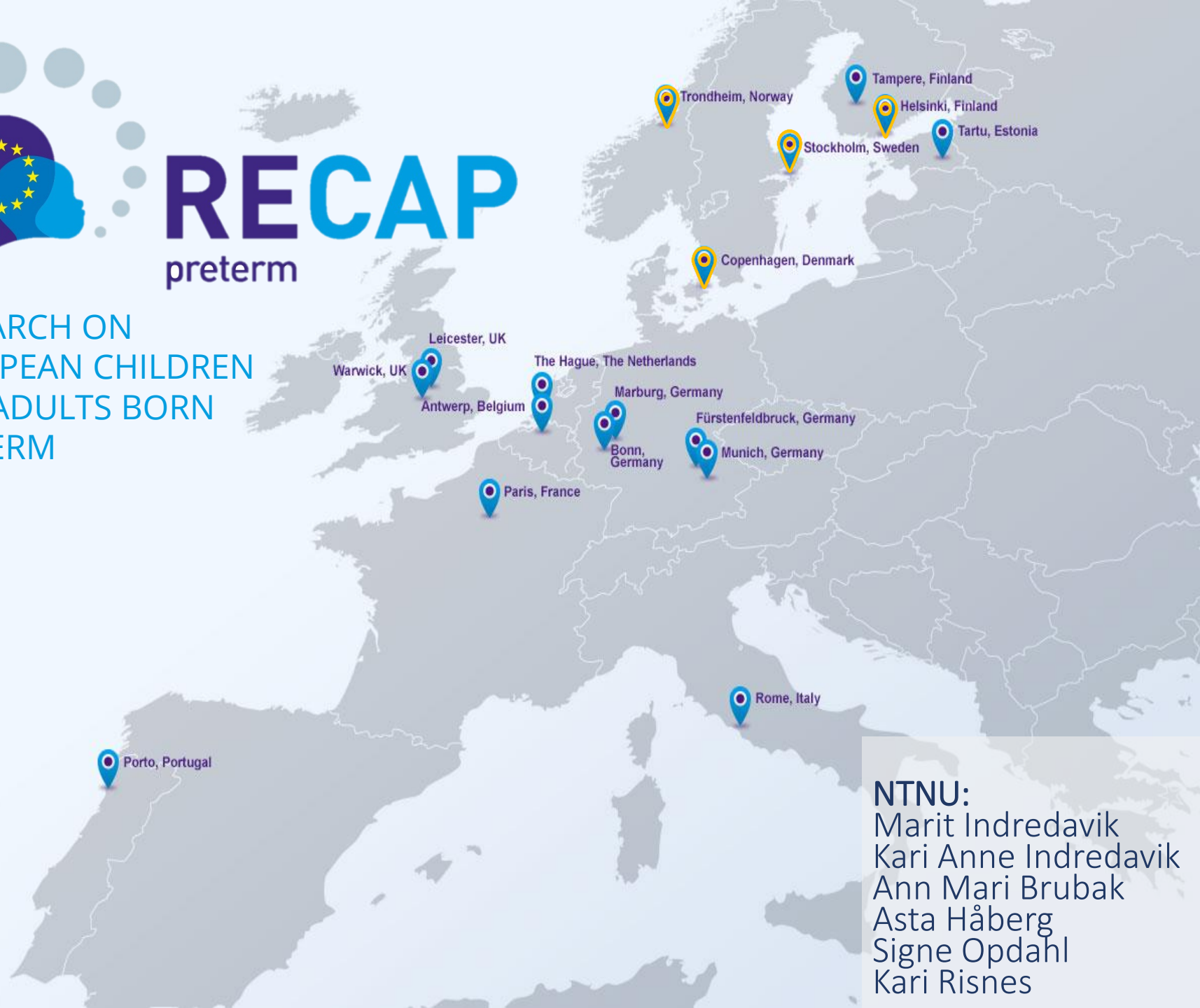

RECAP

preterm

RESEARCH ON
EUROPEAN CHILDREN
AND ADULTS BORN
PRETERM

NTNU:

Marit Indredavik
Kari Anne Indredavik
Ann Mari Brubak
Asta Håberg
Signe Opdahl
Kari Risnes

LÆRING OG BESKÆFTIGELSE

For personer født for tidligt

Josephine Funck Bilsteen, Ph.d.

UNIVERSITY OF
COPENHAGEN

Hvidovre
Hospital

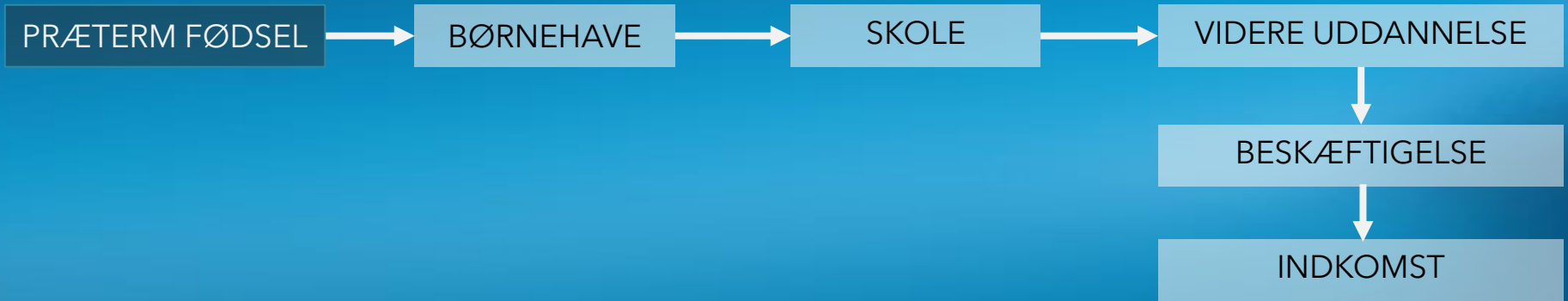

NTNU
Kunnskap for en bedre verden

ST. OLAVS HOSPITAL
TRONDHEIM UNIVERSITY HOSPITAL

FØDT FOR TIDLIGT

Hvordan går det som barn, ung og voksen

BARNDOM

Udvikling og støtte for danske 5-årige præmature børn

Født ekstremt for tidligt (22-27 uger)

Forældres rapportering	antal (%)
Forsinket udvikling	14 (28.6)
Støtte i børnehaven	14 (28.0)

52 børn (5 years)

Født meget for tidligt (28-31 uger)

Forældres rapportering	antal (%)
Forsinket udvikling	18 (18.0)
Støtte i børnehaven	17 (17.7)

100 børn (5 years)

Vil du læse mere?

Pedersen, P. & Bilsteen, J. F. *Outcomes and follow-up programmes in extreme preterm children in Denmark in the EPICE/SHIPS cohort.* Dan Med J 67, (2020).

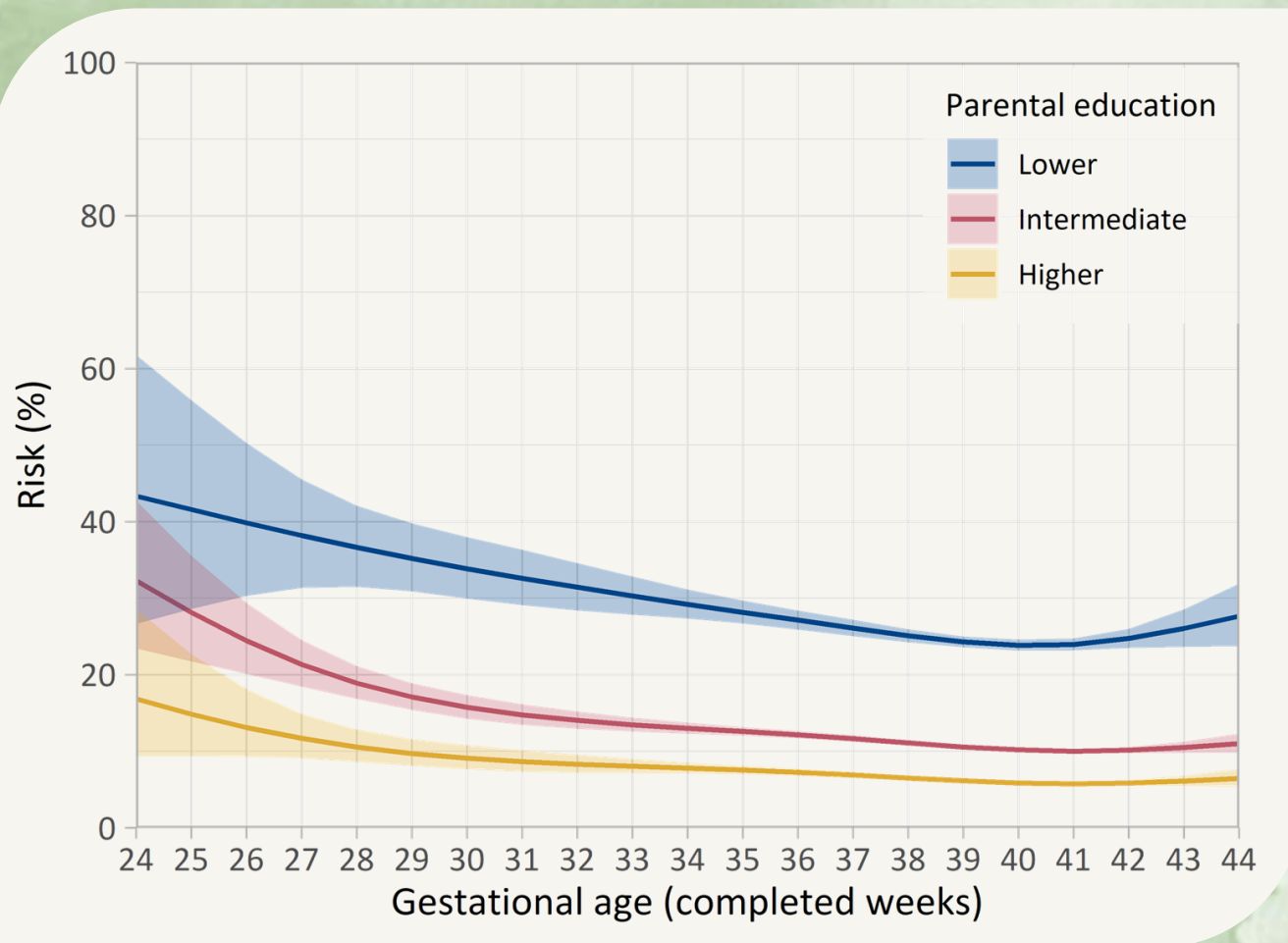
LÆRING og faktorer, der påvirker læring

UNGDOM

Eksamen

Gennemfører ikke afsluttende eksamen i 9. klasses (16 år)

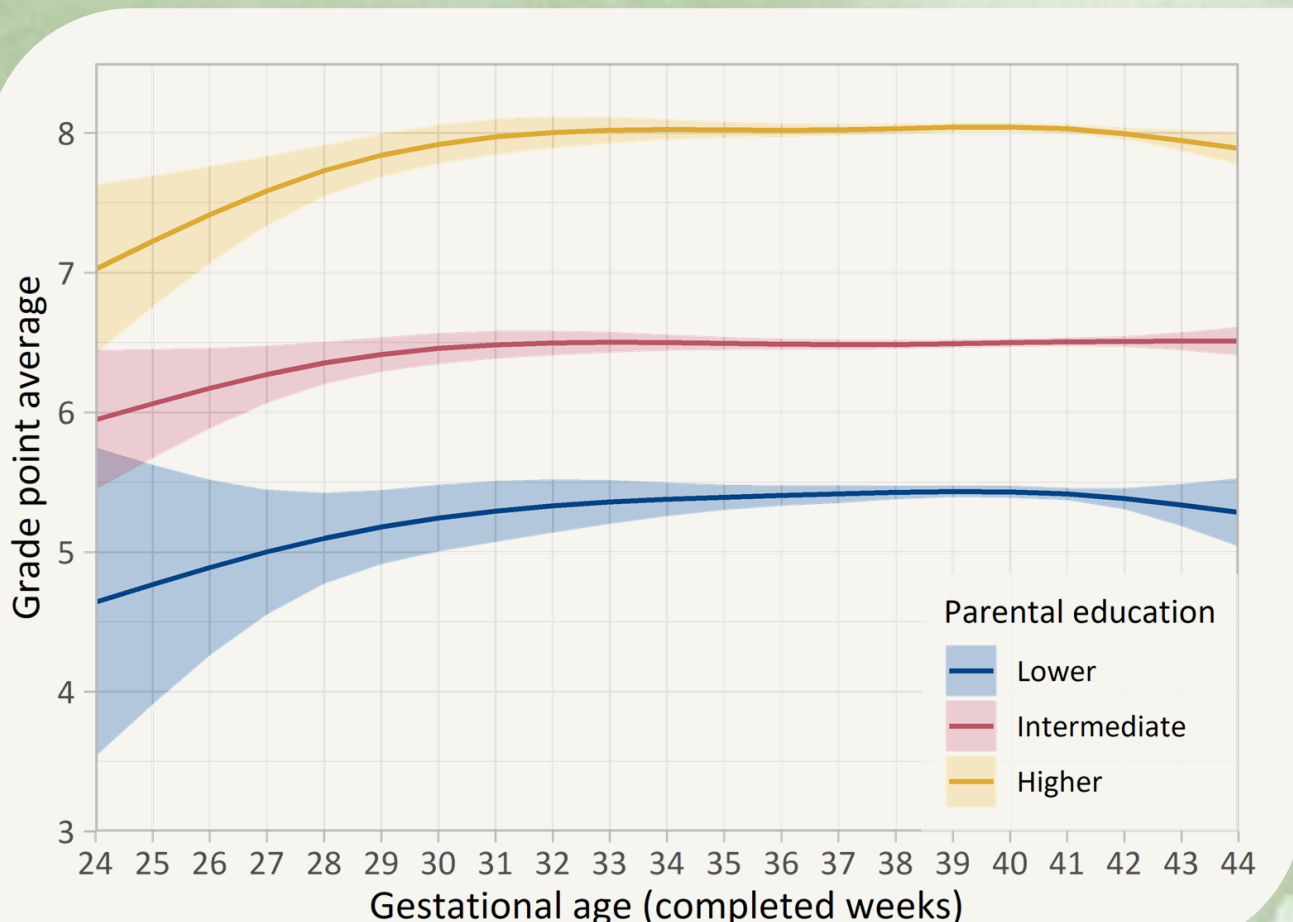
Vil du læse mere?

Bilsteen, J. F., Ekstrøm C.T., Børch, K., & Andersen, A.-M. N. Gestational Age and Socioeconomic Achievements in Young Adulthood: A Danish Population-Based Study. Paediatr Perinat Epidemiol. 2021

UNGDOM

Karaktere

Karaktergennemsnit ved 9. klasses afgangseksamen (16 år)

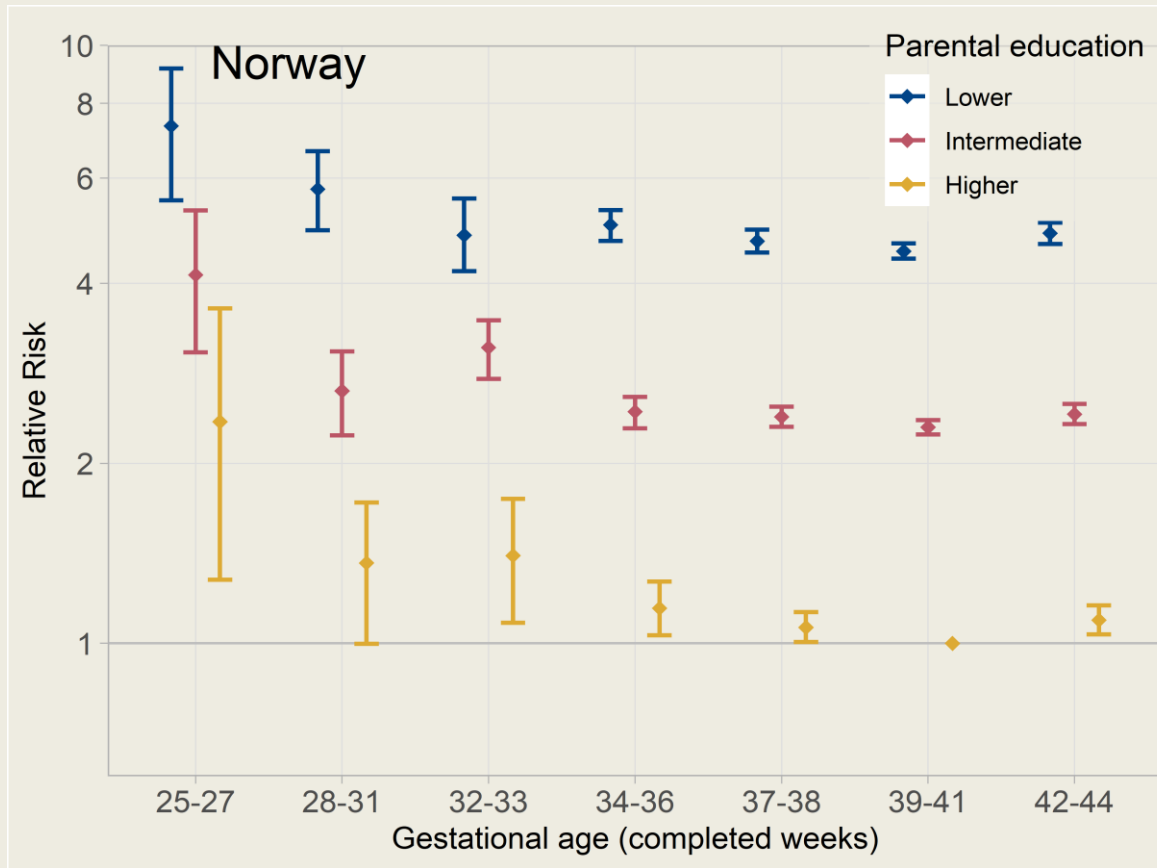
Vil du læse mere?

Bilsteen, J. F., Ekstrøm C.T., Børch, K., & Andersen, A.-M. N. Gestational Age and Socioeconomic Achievements in Young Adulthood: A Danish Population-Based Study. *Paediatr Perinat Epidemiol.* 2021

VOKSENLIVET

Uddannelse 25år

Risiko for ikke at have gennemført en uddannelse efter grunnskole ved 25 år

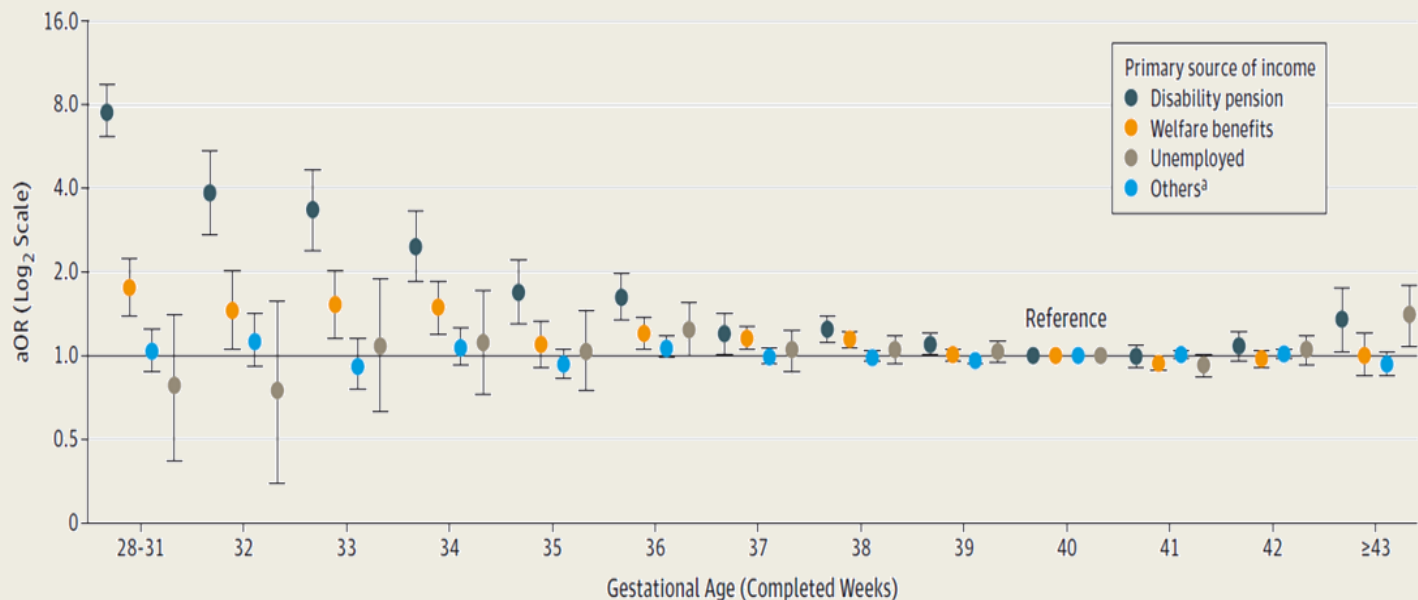
Vil du læse mere?

Bilsteen, J. F., Alenius, S., Bråthen, M., Børch, K., Ekstrøm C.T., Kajantie, E., Lashkariani M., Nurhonen, M., Risnes, K., Sandin, van der Well K., Wolke D. & Andersen, A.-M. NGestational Age, Parent Education, and Education in Adulthood. Pediatrics 2021

VOKSENLIVET

Beskæftigelse 28år

Figure 3. Adjusted Odds Ratios (aORs) of Primary Source of Income Categories by Gestational Age

The aORs were adjusted for sex, birth year, parity, maternal education, and maternal country of origin.

^a The category "others" included people whose primary source of income were not from employment, unemployment benefits, cash benefits, or disability pension.

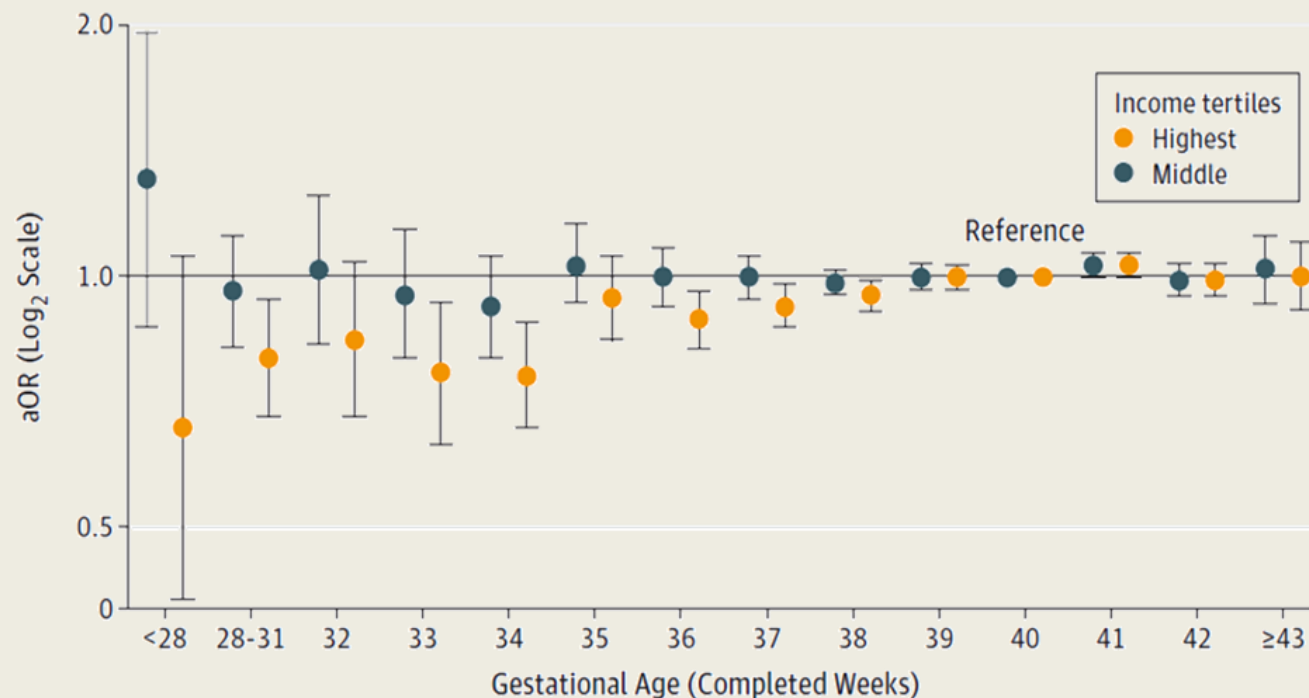
Vil du læse mere?

Bilsteen, J. F., Taylor-Robinson, D., Børch, K., Strandberg-Larsen, K. & Andersen, A.-M. N. Gestational Age and Socioeconomic Achievements in Young Adulthood: A Danish Population-Based Study. JAMA Netw Open

VOKSENLIVET

Indkomst 28år

Figure 2. Adjusted Odds Ratios (aORs) for Highest and Middle Income Tertiles by Gestational Age

The aORs were adjusted for sex, birth year, parity, maternal education, and maternal country of origin.

Vil du læse mere?

Bilsteen, J. F., Taylor-Robinson, D., Børch, K., Strandberg-Larsen, K. & Andersen, A.-M. N. Gestational Age and Socioeconomic Achievements in Young Adulthood: A Danish Population-Based Study. JAMA Netw Open

HAR DU
SPØRGSMÅL
ELLER
KOMMENTARER ?